

Regional sikkerhetsavdeling

Oslo universitetssykehus HF, Ullevål
v/ overlege Bjørn Østberg
Sykehusveien 18
1385 ASKER

Deres ref.:
Saksbehandler: HABJO
Vår ref.: 09/3795
Dato: 01.07.2009

Urinprøvetaking - frivillig avtale

Det vises til Deres e-post av 29. april 2009, med spørsmål om adgangen til å foreta urinprøve som en frivillig ordning etter pasientens eget ønske og anmodning.

Helsedirektoratet beklager sent svar.

Psykisk helsevernloven § 4-7 a, som regulerer urinprøvetaking, ble tilføyd ved lov av 30. juni 2006 og iverksatt 1. januar 2007.

Tidligere var det ingen hjemmel for å kreve urinprøve ved et behandlingsforløp. Det viste seg likevel å være en utstrakt bruk av urinprøver i praksis, og departementet fant det derfor nødvendig å lovregulere adgangen til urinprøvetaking for å unngå at urinprøver ble tatt rutinemessig, og uten å være gjenstand for klagemuligheter og kontroll.

Psykisk helsevernloven § 4-7 a, oppstiller følgelig en begrenset adgang til å begjære samtykke eller treffe vedtak om urinprøver, ved at det må foreligge mistanke om rusmisbruk, samt at begjæringen eller vedtaket må fremstå strengt nødvendig for helsehjelpen.

Bestemmelsen omfatter etter sin ordlyd ikke de tilfeller hvor pasienten av eget initiativ og anmodning ber om urinprøve. Spørsmålet er om det kun er adgang til å ta urinprøver i de tilfellene som uttrykkelig omfattes av ordlyden i § 4-7 a.

Det forhold at det er gjort en lovregulering for å forhindre at urinprøvetaking skjer rutinemessig og uten kontroll, kunne tale for å forstå loven slik at det kun er adgang til urinprøvetaking, i de tilfeller som uttrykkelig omfattes av § 4-7 a. En slik forståelse ville forhindre at det oppsto situasjoner med frivillig tvang, hvor pasientene følte seg presset til å samtykke.

En slik forståelse ville imidlertid innebære begrensninger i pasientens selvbestemmelsesrett, i de tilfeller hvor pasienten av eget ønske og initiativ ber om urinprøve. På denne bakgrunn kan det, slik Helsedirektoratet ser det, ikke være riktig å avgrense adgangen til å ta urinprøver til de tilfeller som omfattes av ordlyden i phvl. § 4-7 a.

Helsedirektoratet • «Soa_Navn»

«Sse_Navn»

«Sbr_Navn», tlf.: «Sbr_Tlf»

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org. nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Hvor det er klart at det er pasienten som av eget ønske og initiativ ber om urinprøve, må adgangen til å ta urinprøver kunne anses hjemlet i pasientens samtykke, jf. kapittel 4 i pasientrettighetsloven.

Dette forutsetter selvsagt at pasienten har samtykkekompetanse og at samtykket anses gyldig etter reglene om samtykke i pasientrettighetsloven. I henhold til disse reglene må samtykket være avgitt på bakgrunn av tilstrekkelig informasjon om helsehjelpen og mulige konsekvenser av denne. Videre må samtykket være fullt ut frivillig. Det følger av pasientrettighetsloven § 4-2 at et samtykke til helsehjelp kan være uttrykkelig eller stilltiende. På bakgrunn av det som ovenfor er sagt om pasientens mulighet til selv å be om urinprøve, er det imidlertid direktoratets vurdering at det i disse tilfellene må foreligge et klart og uttrykkelig samtykke i forkant av urinprøvetakingen. I tråd med pasientrettighetslovens regler om samtykke, må pasienten videre til enhver tid kunne trekke tilbake sitt samtykke.

Vennlig hilsen

Anne-Grete Kvanvig e.f.
fung. avdelingsdirektør

Hanne Bjørnstad
rådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi er sendt;
Helse- og omsorgsdepartementet
Statens helsetilsyn
Kontrollkommisjonene